

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΥΓΙΕΙΝΗΣ & ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

e -δησεόγραμμα

Σεπτέμβριος 2003 -
Ιανουάριος 2004

Τεύχος 8-13

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.)

Περιεχόμενα

Τα Νέα του ΕΛΙΝΥΑΕ	2
Νομοθετικά Νέα	6
Ευρωπαϊκά Νέα	7
Διεθνή Νέα	16
Συνέδρια	17
Ιστορικό e-ηλεκτρονικό αρχείο	19
Ομάδα εργασίας	20

Αγαπητοί φίλοι,

Στην αρχή της νέας αυτής χρονιάς θα ήθελα να εκφράσω τις πιο θερμές ευχές σε όλους εσάς που περιβάλλατε και συνεχίζετε να περιβάλετε με αγάπη και ενδιαφέρον τις δραστηριότητες του Ινστιτούτου.

Όμως, η σκέψη όλων μας γυρίζει πίσω σε όλους εκείνους που άφησαν τη ζωή τους τη στιγμή της εργασίας τους, εξαιτίας εγκληματικής αμέλειας κάποιων «υπευθύνων».

Το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε., πιστό στους στόχους του και στις καταστατικές του αρχές, συνεχίζει το νέο έτος 2004 να στηρίζει τις δράσεις του στη βάση της αρχής, σύμφωνα με την οποία: «Η άμυνα κατά του εχθρού αρχίζει από τη γνώση του κινδύνου».

Η λέξη κλειδί είναι λοιπόν η γνώση. Γνώση όλων εκείνων των επικίνδυνων παραγόντων που ελλοχεύουν μέσα στο εργασιακό περιβάλλον και οι οποίοι αν και πολλές φορές βρίσκονται σε λανθάνουσα κατάσταση, μπορεί να αποβούν μοιραίοι για την ίδια την ανθρώπινη ύπαρξη, εάν δεν τηρηθούν ευλαβικά οι κανόνες πρόληψης. Δυστυχώς, πολύ συχνά θρηνούμε εκ των υστέρων αντί να προλαμβάνουμε. Η σύγχρονη κοινωνική αντίληψη πρέπει να αρχίζει από τον άνθρωπο.

Το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. πιστό στην ανθρωποκεντρική αυτή προσέγγιση θα συνεχίσει να προσφέρει τις υπηρεσίες του, ώστε η Υγιεινή και η Ασφάλεια της Εργασίας να καταστεί προσιτή σε όλους εκείνους οι οποίοι είτε άμεσα είτε έμμεσα συμμετέχουν στη παραγωγική διαδικασία και συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας.

Μηνάς Αναλυτής
Οικονομολόγος Ph.D
Γενικός Διευθυντής

ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.

ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Ο τομέας κατάρτισης του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. στην Αθήνα το μήνα Δεκέμβριο έκλεισε τον κύκλο των σεμιναρίων εργοδοτών επιχειρήσεων Γ' κατηγορίας για το έτος 2003. Από την έκδοση της σχετικής εγκυκλίου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που σηματοδοτεί την έναρξη των εν λόγω προγραμμάτων, έως το τέλος του έτους εκπαιδεύτηκαν 504 εργοδότες Γ' κατηγορίας προκειμένου να γίνουν οι ίδιοι τεχνικοί ασφάλειας στις επιχειρήσεις τους.

Επίσης, κατά το μήνα Δεκέμβριο ολοκληρώθηκαν δύο σεμινάρια που απευθύνονταν σε εργοδότες επιχειρήσεων Β' κατηγορίας αλλά και σε εργαζόμενους Β' και Γ' κατηγορίας. Η εκπαίδευση διάρκειας 35 ωρών, υλοποιήθηκε σύμφωνα με την υπ. αριθμ. 131586 εγκύκλιο του Υπουργείου Εργασίας.

Για το έτος 2004 ο τομέας κατάρτισης στην Αθήνα προγραμματίζει σεμινάρια όλων των κατηγοριών σε θέματα Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας.

Το εκπαιδευτικό έτος έκανε την έναρξή του με την επιμόρφωση μελών Επιτροπών Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας επιχειρήσεων του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.

Για το διάστημα Μαρτίου-Απριλίου οργανώνονται δύο σεμινάρια διάρκειας 70 ωρών για άτομα με τα προσόντα που ορίζει ο Ν 1568/85 προκειμένου να ασκήσουν καθήκοντα Τεχνικού Ασφάλειας.

Ταυτόχρονα, υπάρχει προκήρυξη με σκοπό τη συγκέντρωση αιτημάτων για την υλοποίηση σεμιναρίων 100 ωρών που απαιτούνται για τη μείωση της προϋπηρεσίας των Τεχνικών Ασφάλειας (Ν 3144/03).

Το Κ.Ε.Κ. ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. θα συνεχίσει και το έτος 2004 την επιμόρφωση εργοδοτών και εργαζομένων επιχειρήσεων Β' και Γ' κατηγορίας με βάση τις αντίστοιχες εγκυκλίους όταν αυτές εκδοθούν.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Τον Σεπτέμβριο του 2003 πραγματοποιήθηκαν δράσεις ευαισθητοποίησης στην Κρήτη, στα πλαίσια ενημερωτικής εκστρατείας εργαζομένων και εργοδοτών σε θέματα ΥΑΕ. Η δράση περιελάμβανε ενημερωτικές επισκέψεις σε 70 βιομηχανίες και βιοτεχνίες σε όλους τους νομούς της Κρήτης. Πραγματοποιήθηκαν 4 ημερίδες με θέμα: «Προαγωγή της Υγιεινής και της Ασφάλειας στους εργασιακούς χώρους». Στις ημερίδες αυτές συμμετείχαν περίπου 600 άτομα.

Παράλληλα οργανώθηκαν και δύο σεμινάρια κατάρτισης. Το πρώτο πραγματοποιήθηκε στα Χανιά από 15-20 Σεπτεμβρίου 2003 με θέμα «Υγιεινή και Ασφάλεια – Πρόληψη ατυχημάτων» και το παρακολούθησαν 70 εκπαιδευόμενοι. Το δεύτερο σεμινάριο πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. στη Θεσσαλονίκη από 24 Σεπτεμβρίου – 7 Οκτωβρίου 2003, με θέμα: «Πρόληψη των ατυχημάτων στα τεχνικά έργα» και το παρακολούθησαν 40 εκπαιδευόμενοι.

Υλοποίηση σεμιναρίων κατάρτισης

Το πρώτο σεμινάριο του νέου κύκλου των σεμιναρίων, ξεκίνησε τον Νοέμβριο και απευθυνόταν σε τεχνικούς ασφάλειας (μηχανικοί ΑΕΙ και ΤΕΙ), που απασχολούνται σε βιομηχανίες κατηγορίας Α'.

Ο κύκλος των σεμιναρίων κατάρτισης για το έτος 2003 έκλεισε με την υλοποίηση 2 τμημάτων διάρκειας 35 ωρών το καθένα, που απευθύνονταν σε εργοδότες επιχειρήσεων οι οποίες κατατάσσονται στην Β' κατηγορία.

Ο αριθμός των συμμετεχόντων ανήλθε συνολικά στα 47 άτομα.

Στις δραστηριότητες της κατάρτισης τέλος περιλαμβάνονται και 2 ενδοεπιχειρησιακά σεμινάρια εκπαίδευσης προσωπικού με θέμα: “Υγιεινή και Ασφάλεια – Πρόληψη Ατυχημάτων” σε Λάρισα και Θεσσαλονίκη διάρκειας 28 και 25 ωρών αντίστοιχα. Τα τμήματα αυτά παρακολούθησαν συνολικά 53 άτομα.

Υλοποίηση Ημερίδων

Στα πλαίσια της κλαδικής μελέτης στον τομέα των μεταφορών, το παράρτημα Θεσσαλονίκης διοργάνωσε με τη στήριξη της Ομοσπονδίας Υπαλληλικού Προσωπικού Αυτοκινήτων Ελλάδος (ΟΥΠΑΕ) δύο ημερίδες με θέμα: “Ασφαλής Μεταφορά Εμπορευμάτων”. Οι εκδηλώσεις αυτές έλαβαν χώρα στις 6 και 13/12 στις αίθουσες των Εργατοϋπαλληλικών κέντρων της Πάτρας και του Πειραιά αντίστοιχα. Στόχος των ημερίδων ήταν η ενημέρωση των εμπλεκόμενων στις εμπορευματικές μεταφορές και τις μεταφορές επικίνδυνων φορτίων, αναφορικά με θέματα όπως το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, η ασφαλής πρόσδεση και τα είδη των διακινούμενων φορτίων, οι υποχρεώσεις των οδηγών οχημάτων, οι ενέργειες επείγουσας ανάγκης, ο ρόλος του Συμβούλου Ασφαλείας μεταφοράς και τα προβλήματα επαγγελματικής Υγείας των μεταφορέων. Το έντυπο υλικό που χορηγήθηκε στους συμμετέχοντες περιελάμβανε τις σημειώσεις των εισηγητών, καθώς και ένα ειδικό ανώνυμο ερωτηματολόγιο, του οποίου τα συμπεράσματα θα αξιολογηθούν από την επιστημονική ομάδα, έργου της κλαδικής μελέτης για τις μεταφορές.

Εφαρμοσμένη Έρευνα

Στα πλαίσια της κλαδικής μελέτης στον τομέα της Κλωστοϋφαντουργίας, ξεκίνησαν εντός του Νοεμβρίου και συνεχίστηκαν μέσα στο Δεκέμβριο οι μετρήσεις βλαπτικών παραγόντων σε επιχειρήσεις του κλάδου. Η μελέτη προβλέπει μετρήσεις θορύβου, μικροκλίματος, αιωρούμενων σωματιδίων, επιπέδων φωτισμού και ινών βάμβακος. Έχει ήδη ολοκληρωθεί η μελέτη πεδίου που αφορά τα Εκκοκκιστήρια, ενώ σε εξέλιξη βρίσκονται οι μετρήσεις σε Κλωστήρια και Υφαντήρια. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα προόδου, μέχρι το Φεβρουάριο του 2004, θα ολοκληρωθεί τόσο η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των μετρήσεων πεδίου, όσο και η συγγραφή της μελέτης.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Το Παράρτημα Ιωαννίνων υλοποίησε ενημερωτικές δράσεις για θέματα Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας για εργοδότες και εργαζόμενους στους νομούς Ιωαννίνων, Άρτας, Πρεβέζης, Αιτωλοακαρνανίας, Φωκίδας, Ευρυτανίας, Κέρκυρας και Λευκάδας.

Στις 15 Σεπτεμβρίου 2003, πραγματοποιήθηκε στα Ιωάννινα ημερίδα με θέμα «Επικίνδυνες Χημικές Ουσίες», στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού προγράμματος «Επικίνδυνες χημικές ουσίες στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις» με συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία, η οποία αφορούσε τη διάδοση ορθών πρακτικών διαχείρισης των χημικών ουσιών στους εργασιακούς χώρους. Χαιρετισμό απηύθυνε ο πρόεδρος του ΕΛΙΝΥΑΕ κ. Β. Μακρόπουλος, ο γραμματέας της επιτροπής Υγιεινής και Ασφάλειας της ΓΣΕΕ κ. Α. Κολλάς, ο πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Παραρτήματος Ιωαννίνων και

πρόεδρος του Εργατικού Κέντρου Ιωαννίνων κ. Δ. Νάστος και τα μέλη της Διοικούσας Επιτροπής του παραρτήματος, ο κ. Θ. Αθανασίου εκπρόσωπος της ΓΣΕΒΕΕ και ο κ. Β. Τσαμπούρης εκπρόσωπος των εργοδοτών. Την ημερίδα παρακολούθησαν 158 άτομα καθηγητές πανεπιστημίου, τεχνικοί και κοινωνικοί επιθεωρητές εργασίας, στελέχη επιχειρήσεων, τεχνικοί ασφάλειας, μέλη επιτροπών υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας, εργαζόμενοι, και μεταπτυχιακοί φοιτητές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Στις 27 Νοεμβρίου 2003 πραγματοποιήθηκε ημερίδα στο Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Αγρινίου με θέμα «Υγεία και Ασφάλεια στις Οικοδομές».

Στις 7 Δεκεμβρίου 2003 το παράρτημα των Ιωαννίνων διοργάνωσε ημερίδα με θέμα «Ασφάλεια, Υγιεινή και Υγεία στους χώρους εργασίας» στο επιμελητήριο της Κέρκυρας. Με την ημερίδα αυτή, που παρακολούθησαν 90 άτομα, ολοκληρώθηκε με επιτυχία η καμπάνια πληροφόρησης για θέματα ΥΑΕ στην Δυτική Ελλάδα.

Κατά την διάρκεια των δράσεων αυτών έγιναν επισκέψεις σε 224 επιχειρήσεις όλων των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και υλοποιήθηκαν 10 ημερίδες τις οποίες παρακολούθησαν 809 άτομα.

Στις 14 και 15 Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε σεμινάριο διάρκειας 10 ωρών και στις 17 Δεκεμβρίου ένα άλλο διάρκειας 5 ωρών. Τα σεμινάρια των εργοδοτών Γ' Κατηγορίας συνεχίζονται.

Από 12 Ιανουαρίου μέχρι 13 Φεβρουαρίου 2004 υλοποιείται σεμινάριο με θέμα «Υγιεινή και ασφάλεια - πρόληψη ατυχημάτων», επιπέδου τεχνικών ασφάλειας ΑΕΙ και ΤΕΙ. Στο σεμινάριο συμμετέχουν 17 άτομα που είτε ασκούν καθήκοντα τεχνικού ασφάλειας είτε πρόκειται να τα ασκήσουν. Η επιμόρφωση περιλαμβάνει 64 ώρες θεωρητική κατάρτιση και 14 πρακτική άσκηση σε διάφορες επιχειρήσεις της Ηπείρου. Η διάρκεια του σεμιναρίου είναι 78 ώρες.

Επίσης, γίνονται μετρήσεις φυσικών και χημικών βλαπτικών παραγόντων, σε συνεργασία με το Κέντρο Υγείας Υγιεινής της Εργασίας του ΕΛΙΝΥΑΕ, σε επιχειρήσεις της Ηπείρου μετά από σχετικά αιτήματα των επιχειρήσεων.

Το Παράρτημα των Ιωαννίνων συμμετείχε σε ημερίδα της ΓΕΝΟΠ ΔΕΗ στην Πτολεμαΐδα στις 14 Νοεμβρίου 2003. Στις 29 Δεκεμβρίου 2003 πραγματοποιήθηκε στην Άρτα ημερίδα για μέλη επιτροπών ΥΑΕ και συνδικαλιστικών στελεχών.

Επίσης στις 25 Οκτωβρίου 2003 συμμετείχε σε διήμερο Επιμορφωτικό Σεμινάριο του ΟΜΕΔ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΤΡΙΠΟΛΗΣ

Στις 22 Σεπτεμβρίου 2003 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Τρίπολης, στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «Επικίνδυνες χημικές ουσίες στις μικρομεσαίες Επιχειρήσεις», διοργανώθηκε από το Παράρτημα Τρίπολης με συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την ΥΑΕ, ημερίδα με θέμα: «**Επικίνδυνες Χημικές Ουσίες**». Στην ημερίδα συμμετείχαν εκπρόσωποι των εργοδοτών – εργαζομένων, τεχνικοί ασφάλειας, επιχειρηματίες και εργαζόμενοι.

Τα θέματα που αναπτύχθηκαν ήταν:

- νομοθεσία σχετικά με την υγεία και ασφάλεια για χημικές ουσίες
- ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση χημικών ουσιών
- οριακές τιμές έκθεσης
- μεθοδολογίες μετρήσεων χημικών ουσιών

- κίνδυνοι για την ασφάλεια από τη μεταφορά αποθήκευση και χρήση χημικών ουσιών
  - κίνδυνοι για την υγεία από χημικές ουσίες
  - ιατρικός έλεγχος
  - παρουσίαση στατιστικών αποτελεσμάτων ερωτηματολογίων για επικίνδυνες χημικές ουσίες
- Ακολούθησε συζήτηση – συμπεράσματα

Στις 8 Νοεμβρίου 2003 στο Εργατικό Κέντρο του Άργους πραγματοποιήθηκε ημερίδα με τη συνεργασία των φορέων: ΕΛΙΝΥΑΕ, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδος, Εργατικό Κέντρο Αργολίδος και Επιμελητήριο Αργολίδος με θέμα: **«Υγιεινή και Ασφάλεια στους χώρους Εργασίας»**.

Τα θέματα που αναπτύχθηκαν ήταν:

- νομοθετικό πλαίσιο για την υγιεινή και την ασφάλεια της εργασίας
- ρόλος και υποχρεώσεις του τεχνικού ασφάλειας, γιατρού εργασίας και των επιτροπών υγιεινής και ασφάλειας
- σύνταξη μελέτης εκτίμησης επαγγελματικού κινδύνου.

Στη συνέχεια ακολούθησε διάλογος ο οποίος επισφράγισε το στόχο των εργαζομένων να διαφυλάξουν την υγεία και την ασφάλειά τους στους χώρους εργασίας, με τη δημιουργία επιτροπών ΥΑΕ και την άσκηση κοινωνικού ελέγχου για την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου που αφορά στην ΥΑΕ. Στην ημερίδα συμμετείχαν εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Στα πλαίσια των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων, το Παράρτημα αφού ολοκλήρωσε την ενημερωτική δράση στο νομό Αρκαδίας συνέχισε στο νομό Κορινθίας, με προγραμματισμένες επισκέψεις σε 40 επιχειρήσεις. Κατά τη διάρκειά τους πραγματοποιήθηκαν ενδεικτικές μετρήσεις θορύβου και φωτεινότητας, έγινε ενημέρωση τεχνικών ασφάλειας, γιατρών εργασίας, εργοδοτών, εργαζομένων, ΕΥΑΕ για θέματα ΥΑΕ.

Στις 3 Δεκεμβρίου 2003 στη Κόρινθο διοργανώθηκε ημερίδα με θέμα **«Ασφάλεια, υγιεινή και υγεία στους χώρους εργασίας»** σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς εργοδοτών και εργαζομένων του νομού. Μεταξύ άλλων, παρουσιάστηκαν στατιστικά αποτελέσματα από τις επισκέψεις σε επιχειρήσεις του νομού και αναπτύχθηκαν θέματα που αφορούσαν στο νομοθετικό πλαίσιο για την υγιεινή και την ασφάλεια της εργασίας, το ρόλο και τις υποχρεώσεις του τεχνικού ασφάλειας του γιατρού εργασίας και των επιτροπών υγιεινής και ασφάλειας εργασίας και τη γραπτή εκτίμηση του επαγγελματικού κινδύνου.

Στις 14 Δεκεμβρίου 2003 πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα της ΟΕΒΕ Αρκαδίας στην Τρίπολη ημερίδα με θέμα: **«Υγεία και Ασφάλεια κατά τις εργασίες του κλάδου των ψυκτικών»**, μετά από αίτημα των Σωματείων των Ψυκτικών Πελοποννήσου. Αναπτύχθηκαν θέματα που αφορούσαν στο ισχύον Νομοθετικό Πλαίσιο Υγείας και Ασφάλειας για το συγκεκριμένο κλάδο και έγινε αναφορά σε κινδύνους για την υγεία και την ασφάλεια που απορρέουν από τις εργασίες του παραπάνω κλάδου.

Το ΚΕΚ του Παραρτήματος Τρίπολης ολοκλήρωσε τον κύκλο των σεμιναρίων επιμόρφωσης σε θέματα ΥΑΕ για το έτος 2003 και καλεί κάθε ενδιαφερόμενο να υποβάλλει αίτηση για τα προγραμματιζόμενα σεμινάρια που θα υλοποιηθούν μέσα στο 2004.

Συγκεκριμένα θα υλοποιηθούν σεμινάρια επιμόρφωσης:

- α) εργοδοτών για άσκηση καθηκόντων Τεχνικού Ασφάλειας στις επιχειρήσεις τους εφόσον αυτές ανήκουν στην Β΄ και Γ΄ κατηγορία επικινδυνότητας (Π.Δ.294/88), β) Μηχανικών Τεχνικών Ασφαλείας, γ) Μελών ΕΥΑΕ.

(Πληροφορίες: τηλ. 2710-221100 fax: 2710-221122 κ. Καρακασίλης Κωνσταντίνος)

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΝΕΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- **Εγκύκλιος 87/2003 ΙΚΑ**
Σχετικές και οι διατάξεις του άρθρου 36 παρ.6 του Ν.3105/2003(ΦΕΚ 29/Α/10.2.03) και το υπ' αρ. Φ11221/25073/1615/23.10.03 έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων «Ασφάλιση στο ΙΚΑ κατά του κινδύνου ατυχήματος, των μαθητών Α' και Β' κύκλου των ΤΕΕ αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων κατά την διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης» (Η εισφορά ανέρχεται σε ποσοστό 1% και υπολογίζεται επί του τεκμαρτού ημερομισθίου της 12^{ης} Α.Κ., όπως ισχύει κάθε φορά και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η πρακτική άσκηση).
- Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών - Ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρίες: ένα ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης **COM/2003 (650)**
Το πλήρες κείμενο θα το βρείτε στην διεύθυνση:
http://europa.eu.int/comm/employment_social/news/2003/oct/el.pdf
- **Οδηγία 2003/72ΕΚ** του Συμβουλίου της 22^{ης} Ιουλίου 2003
Για την συμπλήρωση του καταστατικού του ευρωπαϊκού συνεταιρισμού όσον αφορά το ρόλο των εργαζομένων.
Το πλήρες κείμενο θα το βρείτε στην παρακάτω διεύθυνση:
http://europa.eu.int/comm/employment_social/labour Law/docs/directive2003_72_el.pdf
- **Οδηγία 2003/88/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4^{ης} Νοεμβρίου 2003 σχετικά με ορισμένα στοιχεία της οργάνωσης του χρόνου εργασίας.
- **Οδηγία 2003/34/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Μαΐου 2003 για την εικοστή τρίτη τροποποίηση της οδηγίας 76/769/ΕΟΚ του Συμβουλίου που αφορά περιορισμούς κυκλοφορίας στην αγορά και χρήσεως μερικών επικίνδυνων ουσιών και παρασκευασμάτων (ουσιών που έχουν ταξινομηθεί ως καρκινογόνες, μεταλλαξιογόνες ή τοξικές για την αναπαραγωγή –ΚΜΤ).
- **Οδηγία 2003/36/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Μαΐου 2003 που τροποποιεί για εικοστή πέμπτη φορά την οδηγία περί προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που αφορούν περιορισμούς κυκλοφορίας στην αγορά και χρήσεως μερικών επικινδύνων ουσιών και παρασκευασμάτων (ουσίες που ταξινομούνται ως καρκινογόνες, μεταλλαξιογόνες ή τοξικές για την αναπαραγωγή –ΚΜΤ).

ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΝΕΑ

Η "Ευρωπαϊκή Εβδομάδα για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία" είναι μια ενημερωτική εκστρατεία που γίνεται κάθε χρόνο σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποτελεί το μεγαλύτερο γεγονός στην Ευρώπη για τα θέματα ασφάλειας και υγείας των εργαζομένων, παρέχοντας μια μοναδική ευκαιρία για να τεθεί στο επίκεντρο της προσοχής η σημασία της πρόληψης των κινδύνων κατά την εργασία.

Κατά τη διάρκεια της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας 2003, έγιναν κάτω από την υποστήριξη και το συντονισμό του **Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία**, διάφορες εκδηλώσεις τόσο σε κοινοτικό επίπεδο, όσο και σε εθνικό και τοπικό επίπεδο στο κάθε κράτος-μέλος με βασικό θέμα:

«ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΟΥΣΙΕΣ; ΠΡΟΣΕΧΕ ΠΟΛΥ!»

Το θέμα αυτό επελέγη γιατί έχει διαπιστωθεί ότι σε ολόκληρη την Ευρώπη εκατομμύρια εργαζομένων εκτίθενται σε επικίνδυνες ουσίες στον χώρο εργασίας τους. Η έλλειψη ενημέρωσης για τους κινδύνους που οι επικίνδυνες ουσίες εγκυμονούν και η αδυναμία ελέγχου των κινδύνων αυτών στους χώρους εργασίας μπορεί να έχει πολλές και επιζήμιες συνέπειες στην υγεία των εργαζομένων, όπως πρόκληση άσθματος, ερεθισμούς του δέρματος ή δερματίτιδες, καρκίνο, προβλήματα στην αναπαραγωγή και συγγενείς ανωμαλίες. Μπορεί επίσης να επιφέρει βλάβες στο νευρικό και ανοσοποιητικό σύστημα και να προσβάλει ζωτικά όργανα.

Υπάρχει ήδη πληθώρα σχετικών κοινοτικών οδηγιών για την προστασία της υγείας των εργαζομένων από επικίνδυνες ουσίες. Βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας δεν είναι μόνο να παρέχει πληροφόρηση και να αυξήσει των ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους, αλλά και να ενθαρρύνει την ανάληψη δράσεων, ώστε να καταστούν οι χώροι εργασίας σε όλη την Ευρώπη ασφαλέστεροι, υγιεινότεροι και πιο παραγωγικοί. Στη χώρα μας ως Ευρωπαϊκή Εβδομάδα 2003 ορίστηκε η εβδομάδα **από 20 μέχρι 24 Οκτωβρίου 2003**. Στα πλαίσια αυτής, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μαζί με το Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, ανέλαβαν τις παρακάτω δραστηριότητες:

- *Διοργάνωση ημερίδας στη Θεσσαλονίκη*
- *Έκδοση ενημερωτικού υλικού*

Στην ημερίδα έγιναν εισηγήσεις από τους φορείς της πολιτείας, των εργοδοτών και των εργαζομένων, ειδικών επιστημόνων και στη συνέχεια ακολούθησαν παρεμβάσεις από τους συμμετέχοντες και συζήτηση. Τα συμπεράσματα της ημερίδας θα χρησιμεύσουν για τον καθορισμό της παραπέρα δράσης της χώρας μας στα θέματα πρόληψης των επαγγελματικών κινδύνων, λαμβάνοντας υπόψη και τις προθέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα αυτόν. Επίσης διανεμήθηκε η καινούργια έκδοση της Διεύθυνσης Συνθηκών και Υγιεινής της Εργασίας «Επικίνδυνες χημικές ουσίες στους χώρους εργασίας» και μια έκδοση για τον «Αμιάντο».

Στην ημερίδα συμμετείχαν φορείς της πολιτείας, οργανώσεις των εργοδοτών, οργανώσεις των εργαζομένων, επιμελητήρια, επιστημονικοί φορείς, εκπαιδευτικά ιδρύματα, εκπρόσωποι των εργαζομένων για θέματα ασφάλειας και υγείας, τεχνικοί ασφάλειας, γιατροί εργασίας και άλλοι φορείς που εμπλέκονται στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας των εργαζομένων, εργαζόμενοι, εργοδότες κλπ.

Η ημερίδα έγινε στη **Θεσσαλονίκη** την Τετάρτη 22 Οκτωβρίου 2003 στο ξενοδοχείο «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΠΑΛΛΑΣ», Λεωφ. Μεγάλου Αλεξάνδρου 2, 08.30- 14.30.

Η τελετή κλεισίματος της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας 2003 που έγινε στο Bilbao στις 24 Νοεμβρίου 2003, έδωσε την ευκαιρία για να οδηγήσει τους υπευθύνους στη λήψη αποφάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τους εμπειρογνώμονες για την Ασφάλεια και την Υγεία να συζητήσουν πώς να μειώσουν τους κινδύνους της εργασίας με επικίνδυνες ουσίες. Αυτή είχε σκοπό να προωθήσει τα αποτελέσματα της Ευρωπαϊκής Εβδομάδας και να δώσει έμφαση στις καλές πρακτικές για την πρόληψη κινδύνου. Η τελετή κλεισίματος επίσης περιλάμβανε τελετή απονομής βραβείων για να επιβραβεύσει εταιρείες και οργανισμούς, που έχουν διακρίσεις και καινοτόμες συνεισφορές στην πρόληψη των κινδύνων από χημικές και βιολογικές ουσίες.

Τίτλος της εκδήλωσης ήταν: «**Εργασία με Επικίνδυνες Ουσίες - Πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Πολιτική**»

Στα πλαίσια της εκδήλωσης σχηματίστηκαν τρεις ομάδες συζήτησης (workshops) με τα εξής θέματα:

Ομάδα 1: *Επιτυχημένη υποκατάσταση επικινδύνων ουσιών: Η στρατηγική μείωσης των κινδύνων πρώτη προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (πρόεδρος της ομάδας είχε οριστεί ο Πρόεδρος του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. Καθηγητής κ. Β. Μακρόπουλος (φωτ.))

Ομάδα 2: *Το μήνυμα της ασφαλούς εργασίας: Μεταφορά πληροφοριών για τις επικίνδυνες ουσίες*

Ομάδα 3: *Στρατηγικές και πολιτικές*

Στα πλαίσια της κάθε ομάδας αναπτύχθηκαν επιτυχημένες πρακτικές αντιμετώπισης των κινδύνων από τις επικίνδυνες χημικές ουσίες σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες.

Τα πρακτικά είναι διαθέσιμα στα Αγγλικά στην ακόλουθη διεύθυνση:

<http://agency.osha.eu.int/publications/conference/20031124/en/index.htm>

Η Επιτροπή χαιρετίζει τη συμφωνία για την αναθεώρηση της Οδηγίας Seveso II για την πρόληψη του κινδύνου μεγάλων ατυχημάτων

DN: [IP/03/1233](#) Date: 10/09/2003

TXT: [FR](#) [EN](#) [DE](#) [DA](#) [ES](#) [PT](#) [NL](#) [IT](#) [SW](#) [FI](#) [EL](#)

PDF: [FR](#) [EN](#) [DE](#) [DA](#) [ES](#) [PT](#) [NL](#) [IT](#) [SW](#) [FI](#) [EL](#)

DOC: [FR](#) [EN](#) [DE](#) [DA](#) [ES](#) [PT](#) [NL](#) [IT](#) [SW](#) [FI](#) [EL](#)

IP/03/1233

Βρυξέλλες, 10 Σεπτεμβρίου 2003

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαιρέτισε σήμερα τη συμφωνία σχετικά με την πρώτη αναθεώρηση της Οδηγίας Seveso II, που επετεύχθη χθες στην επιτροπή συνδιαλλαγής. Τώρα, η Οδηγία ενισχύεται σε ορισμένους τομείς όπως είναι η ενημέρωση του κοινού, η εκπαίδευση για την αντιμετώπιση καταστάσεων εκτάκτου ανάγκης και η εμπλοκή προσωπικού εξωτερικών επιχειρήσεων. Επιπλέον, η νέα Οδηγία υποχρεώνει τώρα τους βιομηχανικούς φορείς εκμετάλλευσης να καταρτίζουν "χάρτες επικινδυνότητας" στους οποίους εμφανίζονται οι ζώνες που είναι εκτεθειμένες σε μεγάλο ατύχημα. Τέλος, χωρίς όμως αυτό να είναι και το λιγότερο σημαντικό, η Οδηγία απαιτεί από τα κράτη μέλη να κοινοποιούν στην Επιτροπή κάποια ελάχιστα στοιχεία για όλες τις εγκαταστάσεις Seveso στην επικράτειά τους.

Η αρμόδια για το περιβάλλον Επίτροπος κα Margot Wallstrom δήλωσε: "Εκφράζω την ικανοποίησή μου για το γεγονός ότι το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποφάσισαν ομόφωνα να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής και να ενισχύσουν τις διατάξεις της υφιστάμενης Οδηγίας Seveso II. Ταυτοχρόνως, η έκδοση της Οδηγίας θα συνιστά την ολοκλήρωση της πρώτης από τις τρεις καίριες δράσεις που εξήγγειλε η Επιτροπή μετά το ατύχημα στα ορυχεία του Baia Mare, το 2000. Επιπλέον, περιλαμβάνει μέτρα στη συνέχεια των ατυχημάτων του Enschede και της Τουλούζης. Ελπίζω ότι η νέα νομοθεσία θα συμβάλει ώστε να μην ξανασυμβούν μεγάλα ατυχήματα που σχετίζονται με επικίνδυνες ουσίες.

Η αναθεωρημένη Οδηγία Seveso II καλύπτει τώρα τις εργασίες χημικής και θερμικής επεξεργασίας στον εξορυκτικό τομέα, καθώς και τις εγκαταστάσεις διαχείρισης των υπολειμμάτων επεξεργασίας, τα οποία περιέχουν επικίνδυνες ουσίες.

Μετά τα ατυχήματα του Enschede και της Τουλούζης, οι διατάξεις της Seveso II ενισχύθηκαν, καλύπτοντας τα εκρηκτικά και τις πυροτεχνικές ουσίες, καθώς και το νιτρικό αμμώνιο. Επιπλέον, έγιναν αυστηρότερες οι διατάξεις της όσον αφορά τον σχεδιασμό των χρήσεων γης, και δόθηκε εντολή στην Επιτροπή για την ανάπτυξη ευρωπαϊκής βάσης δεδομένων για την εκτίμηση της συμβατότητας μεταξύ των εγκαταστάσεων Seveso και ευαίσθητων περιοχών.

Επίσης, η νέα Οδηγία διαλαμβάνει περισσότερες καρκινογόνους ουσίες, ενώ μειώθηκαν σημαντικά οι ποσότητες αφετηρίας για τις ουσίες που είναι τοξικές για το υδατικό περιβάλλον.

Ιστορικό

Στην οικεία ανακοίνωση Baia Mare του Οκτωβρίου 2000⁽¹⁾, η Επιτροπή εξήγγειλε τρεις καίριες δράσεις στη συνέχεια των εξορυκτικών ατυχημάτων: (1) επέκταση της Οδηγίας Seveso II σε ορισμένες εξορυκτικές δραστηριότητες στις οποίες υπεισέρχονται ορισμένες επικίνδυνες ουσίες, (2) νέα Οδηγία για τη διαχείριση των ε-

ξορυκτικών αποβλήτων και (3) Έγγραφο Αναφοράς για τις Βέλτιστες Διαθέσιμες Τεχνικές (ΕΑΒΔΤ/BREF) για τις εγκαταστάσεις διαχείρισης των υπολειμμάτων.

Στις 2 Ιουνίου 2003, η Επιτροπή ενέκρινε πρόταση Οδηγίας για την διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας⁽²⁾. Η επεξεργασία του ΕΑΒΔΤ για τις εγκαταστάσεις της διαχείρισης των υπολειμμάτων αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί στις αρχές του προσεχούς έτους.

⁽¹⁾ COM(2000)664

⁽²⁾ COM(2003) 319 τελικό

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΙΣ ΕΝΤΑΣΣΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΨΗΦΙΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η καινούργια μελέτη του **Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για την Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας** αναφέρεται στην κατάσταση σχετικά με τις συνθήκες εργασίας στα μελλοντικά κράτη μέλη.

Η έρευνα που διεξήχθη βάσει ερωτηματολογίου καλύπτει ευρύ φάσμα θεμάτων όπως παράγοντες σωματικού κινδύνου έως πρότυπα χρόνου εργασίας. Είναι όμοια με τις τρεις προηγούμενες έρευνες για τις συνθήκες εργασίας που πραγματοποιήθηκαν στα κράτη μέλη της ΕΕ το 1990, 1995 και το 2000, γεγονός που θα επιτρέψει να πραγματοποιηθούν συγκρίσεις μεταξύ των δύο αυτών ομάδων χωρών.

Αναφέρουμε κάποια από τα **πορίσματα**:

Οργάνωση εργασίας :

- Η οργάνωση της εργασίας στηρίζεται σε παραδοσιακές μεθόδους βιομηχανικής παραγωγής και είναι λιγότερο προσανατολισμένη στην παροχή υπηρεσιών
- Τείνει να είναι λιγότερο αποκεντρωμένη και περισσότερο ιεραρχική απ' ό,τι στην ΕΕ
- Το 62% των εργαζομένων στις χώρες αυτές αναφέρουν ότι εργάζονται με πιεστικούς ρυθμούς έναντι 56% στην ΕΕ
- Μόνο το 63% δηλώνουν ότι κατά την εργασία τους υπάρχουν δυνατότητες μάθησης έναντι 71% στην ΕΕ

Κίνδυνοι για την ασφάλεια και την υγεία και σωματικοί κίνδυνοι:

- Το 40% των εργαζομένων στις χώρες αυτές φρονούν ότι η υγεία και η ασφάλειά τους κινδυνεύουν εξαιτίας της εργασίας έναντι 27% μόνο στα κράτη μέλη της ΕΕ
- Το 38% των εργαζομένων εργάζονται περισσότερο από 45 ώρες εβδομαδιαίως έναντι 21% μόνο στην ΕΕ
- Αμφότεροι οι άνδρες και οι γυναίκες εργάζονται περισσότερες ώρες, ενώ στην ΕΕ αυτό παρατηρείται συνήθως μόνον στους άνδρες

Ωράρια εργασίας

- Οι εργαζόμενοι στις χώρες αυτές εργάζονται περισσότερες ώρες , κατά μέσο όρο 44,4 ώρες εβδομαδιαίως έναντι 38,2 ώρες κατά μέσο όρο στην ΕΕ
- Το 38% των εργαζομένων στις ΕΥΧ εργάζονται περισσότερο από 45 ώρες εβδομαδιαίως έναντι 21% μόνο στην ΕΕ
- Αμφότεροι οι άνδρες και οι γυναίκες στις χώρες αυτές εργάζονται περισσότερες ώρες, ενώ στην ΕΕ αυτό παρατηρείται συνήθως μόνον στους άνδρες
- Η μερική απασχόληση είναι λιγότερο συχνή: μόνο το 7% των εργαζομένων εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης έναντι 17% κατά μέσο όρο στην ΕΕ
- Τα μη ευνοϊκά από κοινωνική άποψη ωράρια (όπως νυχτερινή εργασία ή εργασία με βάρδιες) είναι περισσότερο συνήθη στις χώρες αυτές

Τα αποτελέσματα της έρευνας προσφέρουν σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα μιας πρώτης κατανόησης των συνθηκών εργασίας σε αυτές τις χώρες.

Η τέταρτη ευρωπαϊκή έρευνα για τις συνθήκες εργασίας που προγραμματίζεται για τις αρχές του 2005 θα καλύπτει εργαζόμενους από τα 25 κράτη μέλη της ΕΕ, από χώρες που έχουν υποβάλει αίτηση ένταξης, καθώς και από επιλεγμένες τρίτες χώρες.

Σας δίνουμε μια λίστα με παρόμοιες εργασίες του Ιδρύματος:

Third European survey on working conditions, 2000

<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0121.htm>

Δέκα χρόνια συνθήκες εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF00128.htm>

Working conditions in candidate countries and the European Union (περίληψη)

<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0246.htm>

Working conditions in acceding and candidate countries and the European Union (έκθεση)

<http://www.eurofound.eu.int/publications/EF0306.htm>

Ιστοθέση για τις έρευνες των συνθηκών εργασίας (περιέχει συνδέσμους με πίνακες δεδομένων ανά χώρα)

<http://www.eurofound.eu.int/working/surveys.htm>

Working conditions survey in acceding and candidate countries

<http://www.eurofound.eu.int/working/ccseminar.htm>

Tabular data by country (ACC Survey)

<http://www.eurofound.eu.int/working/ccindex.htm>

Country factsheets (ACC survey)

[Http://www.eurofound.eu.int/working/cc/factsheets.htm](http://www.eurofound.eu.int/working/cc/factsheets.htm)

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ

Το Κέντρο Ελέγχου Ειδικών Λοιμώξεων (Κ. Ε. Ε. Λ) έχει δημιουργήσει το Τμήμα Παρεμβάσεων σε χώρους παροχής υγείας.

Αποτελείται από δύο γραφεία:

- α) το Γραφείο Νοσοκομειακών Λοιμώξεων, μικροβιακής αντοχής και στρατηγικής χρήσης αντιβιοτικών, που έχει αναλάβει δράσεις για την υλοποίηση, τον συντονισμό, επιτήρηση και πρόληψη λοιμώξεων σε χώρους παροχής υγείας (νοσοκομεία, γηροκομεία, πρωτοβάθμιας περίθαλψης κλπ) και
- β) το γραφείο ατυχημάτων εργαζομένων σε χώρους παροχής υγείας που ασχολείται με την μελέτη ατυχημάτων στο ιατρονοσηλευτικό προσωπικό.

Παραθέτουμε τα προτεινόμενα μέτρα προστασίας από το ΚΕΕΛ, για τους εργαζόμενους σε χώρους παροχής υγείας που χρησιμοποιούν βελόνες και άλλα αιχμηρά αντικείμενα και διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο, και για την χρήση γαντιών μιας χρήσης για το προσωπικό των κέντρων παροχής φροντίδων υγείας.

Τα παρακάτω κείμενα διατίθενται και ηλεκτρονικά στην παρακάτω διεύθυνση:

<http://www.keel.org.gr/articles/topic/?id=77>

<http://www.keel.org.gr/articles/topic/?id=75>

Προστασία από τα τρυπήματα σε χώρους παροχής υγείας

Οι εργαζόμενοι σε χώρους παροχής υγείας που χρησιμοποιούν βελόνες ή άλλα αιχμηρά αντικείμενα βρίσκονται σε μεγάλο κίνδυνο για τρυπήματα και άλλους τραυματισμούς. Τέτοιοι τραυματισμοί μπορούν να οδηγήσουν σε σοβαρές ή και θανατηφόρες λοιμώξεις από παθογόνα όπως ο ιός της ηπατίτιδας Β (HBV), ο ιός της ηπατίτιδας C (HCV) και ο ιός της ανθρώπινης ανοσοανεπάρκειας (HIV).

Η συναισθηματική φόρτιση ενός ατυχήματος με αιχμηρό αντικείμενο μπορεί να είναι και σοβαρή και παρατεταμένη ακόμη και αν δεν υπάρξει μετάδοση μιας σοβαρής λοίμωξης. Αυτή η φόρτιση είναι ιδιαίτερα βαριά αν ο τραυματισμός περιλαμβάνει έκθεση στον HIV. Σε μία μελέτη με 20 άτομα που εκτέθηκαν στο συγκεκριμένο ιό, 11 ανέφεραν σοβαρό οξύ stress, 7 είχαν παρατεταμένο μέτριο stress, και 6 εγκατέλειψαν την εργασία τους σαν αποτέλεσμα της έκθεσης στον ιό. Σε μερικές περιπτώσεις χρειάστηκαν ειδικό σύμβουλο για να ξεπεράσουν το stress. Όταν δε γνωρίζουμε τον ασθενή από τον οποίο προήλθε το αιχμηρό αντικείμενο μπορεί το stress να γίνει χειρότερο.

HIV

Μεταξύ 1985 και 1999, ένα σύνολο 55 «τεκμηριωμένων» περιπτώσεων και 136 «πιθανών» περιπτώσεων μετάδοσης του HIV στο εργασιακό περιβάλλον αναφέρθηκαν στο CDC. Οι περισσότερες αφορούσαν νοσηλεύτριες και τεχνολόγους εργαστηρίων. Τα τρυπήματα με βελόνη συνδέονταν με 49 (89%) από τις επιβεβαιωμένες περιπτώσεις μεταδόσεις. Από αυτές οι 44 περιελάμβαναν βελόνες κοίλου διαμετρήματος, οι περισσότερες από τις οποίες χρησιμοποιούντο για συλλογή αίματος ή για τοποθέτηση φλεβοκαθετήρα.

Η πιθανότητα λοίμωξης με τον ιό μετά από τρύπημα ανέρχεται σε 0,3% για το κάθε ατύχημα. Η πιθανότητα ήταν πάντα αυξημένη όταν ο εργαζόμενος εκτίθετο σε μεγαλύτερη ποσότητα αίματος.

Η «προφύλαξη μετά από έκθεση» συνιστάται κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Τα δεδομένα δείχνουν ότι αυτή η τακτική μπορεί να μειώσει σημαντικά τη μετάδοση.

HBV

Το 1995 περίπου 800 εργαζόμενοι σε χώρους παροχής υγείας έπαθαν HBV λοίμωξη. Αυτό αντιπροσωπεύει μια 95% μείωση από τα 17.000 περιστατικά τα οποία δηλώθηκαν το 1983. Αυτή η μείωση οφείλεται κυρίως στην εξάπλωση του εμβολιασμού καθώς και στην λήψη των μέτρων για την αποφυγή λοίμωξης με παθογόνα που μεταδίδονται αιματογενώς.

Η πιθανότητα μετάδοσης του ιού στους μη άνοσους εργαζομένους ποικίλλει από 6-30% μετά από ένα μόνο τρύπημα. Η «προφύλαξη μετά από έκθεση» με υπεράνοσο σφαιρίνη και εμβόλιο είναι > 90% αποτελεσματική.

HCV

Η χρόνια λοίμωξη με ηπατίτιδα C είναι η πιο κοινή στις ΗΠΑ εξ αυτών που προέρχονται από αιματογενή παθογόνα. Ο αριθμός των εργαζομένων σε χώρους παροχής υγείας που έχουν μολυνθεί από ηπατίτιδα C δεν είναι γνωστός. Όμως στις ΗΠΑ ξέρουμε ότι από τις συνολικές λοιμώξεις που συνέβησαν στο διάστημα ενός χρόνου, οι 2-4% συνέβησαν σε εργαζομένους που εκτέθηκαν στους χώρους παροχής υγείας.

Η πιθανότητα ορομετατροπής για το συγκεκριμένο ιό φθάνει ένα μέσο όρο 1,8% για το κάθε ατύχημα. Δεν υπάρχει εμβόλιο, και ούτε υπεράνοσος σφαιρίνη ούτε αντιϊκή θεραπεία ενδείκνυται για «προφύλαξη μετά από έκθεση». Οι εργαζόμενοι που έχουν εκτεθεί θα πρέπει να ελέγχονται για ορομετατροπή και να έχουν ιατρική παρακολούθηση.

Πως συμβαίνουν τα ατυχήματα με αιχμηρά αντικείμενα

Ποιες συσκευές κυρίως συνδέονται με τα ατυχήματα

Οι εργαζόμενοι στους χώρους παροχής υγείας χρησιμοποιούν πολλά είδη βελόνων και άλλων αιχμηρών αντικειμένων. Σύμφωνα όμως με τις στατιστικές το 62% των διαδερμικών βλαβών που κατεγράφησαν συνδέονταν με βελόνες κοίλου διαμετρήματος (62%) , κυρίως υποδερμικές βελόνες (29%) και πεταλούδες (13%).

Ποιες δραστηριότητες κυρίως συνδέονται με τα ατυχήματα

Όταν μία βελόνη ή ένα αιχμηρό αντικείμενο εκτίθεται, μπορεί να συμβεί τραυματισμός. Τα στοιχεία δείχνουν ότι το 38% των ατυχημάτων συμβαίνει κατά και το 42% μετά τη χρήση και πριν την αποκομιδή.

Εκτός από τα χαρακτηριστικά των συσκευών και οι διάφοροι χειρισμοί και πρακτικές παίζουν σημαντικό ρόλο στα ατυχήματα.

Τέτοιες πρακτικές είναι:

- Επανατοποθέτηση του καλύμματος της βελόνης. Σύμφωνα με παλιές μελέτες αυτό αφορά το 10-25% των τρυπημάτων. Αυτό ακόμη αφορά το 3% των ατυχημάτων.
- Μεταφορά ενός σωματικού υγρού μεταξύ μπουκαλιών. Το τρύπημα μπορεί πολύ εύκολα να συμβεί κατά την απόπειρα π.χ. να μεταφερθεί το αίμα από τη σύριγγα στο σωλήνα και ο εργαζόμενος να χάσει το στόχο.
- Αποτυχία στην ασφαλή αποκομιδή των χρησιμοποιημένων αιχμηρών. Αν οι βελόνες ή άλλα αιχμηρά παραμείνουν στην περιοχή που έγινε η χρήση τους ή πεταχτούν σε ένα κυτίο που τρυπάει εύκολα, μπορεί εύκολα να συμβεί τρύπημα.

Συστάσεις για τους εργαζομένους

Οι εργαζόμενοι λοιπόν θα πρέπει να ακολουθούν τους παρακάτω κανόνες για να προστατέψουν τόσο τους εαυτούς τους όσο και τους συναδέλφους τους:

- Αποφύγετε τη χρήση βελόνων όταν υπάρχει ασφαλής και αποτελεσματική λύση.
- Βοηθήστε τον εργοδότη σας στην επιλογή συσκευών με χαρακτηριστικά ασφαλείας.

- Αποφύγετε το να επαναποθετείτε το κάλυμμα των βελόνων.
- Απομακρύνετε σωστά όλα τα αιχμηρά αντικείμενα.
- Αναφέρατε όλους τους τραυματισμούς με αιχμηρά αντικείμενα έτσι ώστε να εξασφαλίσετε τη σωστή παρακολούθηση.
- Αναφέρατε στους ανωτέρω σας τους κινδύνους από αιχμηρά αντικείμενα που παρατηρείτε στους χώρους εργασίας.
- Βεβαιωθείτε ότι είστε άνοσοι έναντι της ηπατίτιδας Β.

Γάντια μιας χρήσεως

Στα κέντρα παροχής φροντίδων υγείας, το προσωπικό φορά γάντια για να προστατεύει τους ασθενείς από τους μικροοργανισμούς των χεριών του, αλλά και τα χέρια του από την επαφή με αίμα ή σωματικά υγρά των ασθενών.

Το Κέντρο Ελέγχου Λοιμώξεων (Centers for Disease Control - CDC), προς αποφυγήν μετάδοσης λοιμώξεων, συνιστά μεταξύ άλλων και τους εξής βασικούς κανόνες, που καθορίζουν πότε τα γάντια είναι αναγκαία.

Φοράτε πάντα γάντια όταν αγγίζετε:

- * Αίμα, υγρά σώματος, βλεννογόνους, φλεγμονές δέρματος.
- * Επιφάνειες και αντικείμενα μολυσμένα με αίμα ή υγρά σώματος.

Φοράτε γάντια:

- * Σε κάθε εργασία που υπάρχει κίνδυνος να έλθετε σε επαφή με αίμα π.χ. φλεβοκέντηση, λήψη δειγμάτων αίματος από 3-way και βιολογικά υγρά σώματος.
- * Όταν στα χέρια σας υπάρχουν φλεγμονές, αμυγές, κοψίματα ή άλλες λύσεις της συνέχειας του δέρματος.
- * Για το άγγιγμα κάθε "ανοικτού" σωληναρίου αίματος ή δείγματος σωματικού υγρού για εξέταση. (Όχι για τα κλειστά σωληνάκια).
- * Κατά την συλλογή δειγμάτων ή το χειρισμό τους από όλους τους ασθενείς.
- * Για τον καθαρισμό χυμένων υγρών ή χρησιμοποιημένων εργαλείων και οργάνων.
- * Όταν είναι πιθανή η έκθεση σε κίνδυνο μόλυνσης που δεν μπορεί να προβλεφθεί, λόγω απειρίας με τη διαδικασία ή την κατάσταση.
- * Για την επαφή με βλεννογόνους (εκτός αν αντενδείκνυται) και για άλλες διαγνωστικές εξετάσεις που δεν απαιτούνται αποστειρωμένα γάντια.

Τα γάντια πρέπει να αλλάζονται:

- * Όταν σχιστούν ή όταν συμβεί κάποιο τρύπημα από αιχμηρό αντικείμενο ή μολυνθούν ή μετά τη μεταφορά μολυσμένων δειγμάτων.
- * Μετά από κάθε επαφή με ασθενή και πριν πάμε στον επόμενο.

Ίσως χρειαστεί να αλλάχουν και κατά την διάρκεια της φροντίδας ενός ασθενή, για την πρόληψη νοσοκομειακών λοιμώξεων από την ενδογενή του χλωρίδα. Δηλαδή, πρέπει να αλλάζονται μετά την επαφή με μολυσμένη περιοχή (π.χ. μολυσμένη πληγή) και πριν την επαφή με καθαρή (π.χ. περιοχή εισαγωγής ενδοφλέβιου καθετήρα) του ίδιου ασθενή).

Γενικές Οδηγίες:

- * Χρησιμοποιούνται λαστιχένια γάντια οικιακής χρήσεως για την γενική καθαριότητα, πιθανή επαφή με αίμα και την διαδικασία καθαρισμού και απολύμανσης εργαλείων. Τα γάντια αυτά μπορεί να απολυμανθούν και να

ξαναχρησιμοποιηθούν, αλλά πρέπει να αλλαχτούν αν ξεφλουδίσουν, αν αποχρωματιστούν, αν έχουν ρωγμές, τρυπήματα, ή σχισίματα, ή άλλες ενδείξεις αλλοίωσης.

* Τα γάντια δεν παρέχουν προστασία από τραυματισμούς που προκαλούν οι βελόνες ή τα άλλα αιχμηρά αντικείμενα.

* Μην πλένετε ή απολυμαίνετε τα χειρουργικά ή τα γάντια εξετάσεων, γιατί μπορεί τα απορρυπαντικά να τα καταστρέψουν.

* Τα γάντια αφαιρούνται από τα χέρια γυρίζοντας τα μέσα - έξω και προσέχοντας οι εξωτερικές επιφάνειες να μην αγγίζουν τις εσωτερικές.

* Τα χέρια πρέπει να πλένονται αμέσως μετά την αφαίρεση των γαντιών και πριν την τοποθέτηση νέων.

* Χρησιμοποιείτε γάντια **ΜΟΝΟ** όπου χρειάζονται και αποφεύγετε να αγγίξετε με αυτά καθαρές επιφάνειες, όπως τηλέφωνα, πόμολα πόρτας κλπ.

Πλύσιμο χεριών

Επαφή με Ασθενή

Πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συνθήκες που καθορίζουν την ανάγκη για πλύσιμο των χεριών (η διάρκεια, η φύση και οι προηγούμενες ή οι επόμενες δραστηριότητες με τον ασθενή). Οι σύντομες, συνηθισμένες επαφές και οι απλές φροντίδες του ασθενή, δεν απαιτούν πλύσιμο των χεριών. Παράδειγμα: Χειραψία, Λήψη της αρτηριακής πίεσης του αίματος.

Πότε χρειάζεται το πλύσιμο των χεριών

Τα χέρια πρέπει να πλένονται:

- Όταν έρχεστε ή φεύγετε από την υπηρεσία σας.
- Όταν είναι εμφανώς λερωμένα.
- Πριν από οποιαδήποτε ιατρική ή νοσηλευτική πράξη.
- Πριν και μετά από κάθε επαφή με πληγές.
- Πριν από επαφή με ευπαθές στις λοιμώξεις άτομο.
- Μετά από επαφή με κάθε πιθανολογούμενη πηγή μόλυνσης από μικροοργανισμούς.
- Μετά από επαφή με μολυσμένα από σωματικά υγρά αντικείμενα, ρούχα ή απορρίμματα.
- Ενδιάμεσα στις επαφές με ασθενείς.
- Πριν την αναχώρηση από το θάλαμο του ασθενή.
- Πριν και μετά από κάθε επίσκεψη στο W.C.
- Πριν και μετά τα γεύματα.
- Μετά την αφαίρεση των προστατευτικών μέσων (μάσκα, ρουχισμός, γάντια).
- Πριν από την παρασκευή και τη χορήγηση φαρμάκων και γευμάτων.
- Μετά την αφαίρεση των γαντιών.

ΓΕΝΙΚΑ

Όπου έχετε αμφιβολία, πρέπει να πλένετε τα χέρια σας. Το πλύσιμο των χεριών παραμένει η πιο αποτελεσματική μέθοδος αποφυγής διασποράς των μικροοργανισμών. Το πλύσιμο των χεριών είναι ανεξάρτητο από την χρήση γαντιών.

Πώς να πλύνετε τα χέρια σας σωστά και να μειώσετε τις λοιμώξεις

- Τρίψτε παλάμη με παλάμη.
- Τρίψτε και τις δύο ράχες των χεριών.
- Τρίψτε τις παλάμες πάλι.
- Τρίψτε τις ράχες των δακτύλων με πλεγμένα τα δάκτυλα σε κάθε παλάμη αντίστοιχα.
- Θυμηθείτε να πλύνετε τους αντίχειρες. Τρίψτε τις δύο παλάμες και τους δύο αντίχειρες με τα δάκτυλα.

Σημείωση: Πλύνετε τα χέρια σας κάτω από τρεχούμενο νερό, χρησιμοποιώντας σαπούνι. Ξεβγάλετε καλά και στεγνώστε.

ΔΙΕΘΝΗ ΝΕΑ

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η στατιστική των εργατικών ατυχημάτων των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής . Το 2002 καταγράφηκαν 5.524 θανατηφόρα ατυχήματα σε σχέση με το 2001 που ήταν 5.915. Ο δείκτης μειώθηκε σε 6,6% σε σχέση με το 2001. Ο αριθμός για το 2002 ήταν ο χαμηλότερος που έχει καταγραφεί από το 1992.

Ο δείκτης των θανατηφόρων ατυχημάτων είναι 4 θανατηφόρα για 100.000 εργαζόμενους. Το 2001 όμως υπήρχαν και 2.886 άτομα που χάθηκαν την ώρα της εργασίας τους από το τρομοκρατικό χτύπημα στους δίδυμους πύργους. Το νούμερο αυτό δεν έχει μπει στην κανονική λίστα των εργατικών ατυχημάτων, είναι καταγεγραμμένο ξεχωριστά. Άρα, οι συγκρίσεις που γίνονται δεν υπολογίζουν τους συγκεκριμένους θανάτους. Περισσότερα στοιχεία θα βρείτε στην ακόλουθη διεύθυνση:

[USA - Bureau of Labour Statistics reports lowest number of fatal occupational injuries in the past decade](http://www.bls.gov/news.release/pdf/cfoi.pdf)
<http://www.bls.gov/news.release/pdf/cfoi.pdf>

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΦΥΛΛΑΔΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Noise in construction – further guidance on the noise at work regulations 1989

HSE INDG127(rev), Health and Safety Executive HSE Books, PO Box 1999, Sudbury, Suffolk CO10 6FS, United Kingdom, Jan.2002, 6p. 3 ref.

<http://www.hse.gov.uk/pubns/indg127.htm>

Το φυλλάδιο σκιαγραφεί τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των εργοδοτών στον τομέα των κατασκευών σε σχέση με την προστασία και την ενημέρωση των εργαζομένων.

Τεχνικά δελτία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την ασφάλεια και την υγεία στην εργασία

No 42 – Θέματα σχετικά με το φύλο στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία

Η επαγγελματική ζωή των ανδρών διαφέρει ουσιαστικά από αυτή των γυναικών και οι διαφορές αυτές επηρεάζουν την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία τους.

Η «κοινωνική στρατηγική υγείας και ασφάλειας» έχει στόχο την «ένταξη της διάστασης του φύλου» στις δραστηριότητες επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας.

Για το σκοπό αυτό, ο Οργανισμός εκπόνησε έκθεση στην οποία εξετάζονται οι διαφορές ασθενειών και ατυχημάτων στο χώρο εργασίας, τα κενά γνώσεων και οι συνέπειες στην προώθηση της πρόληψης κινδύνων. Το έγγραφο αυτό μπορείτε να το βρείτε στην παρακάτω διεύθυνση, θα το βρείτε σε μορφή PDF:

<http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/42/el/index.htm>

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΔΙΕΘΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

◆ 8-11 March 2004 - 7th Annual Applied Ergonomics Conference

NIOSH and the National Occupational Research Agenda (NORA) Musculoskeletal Disorders and Intervention Effectiveness teams are among the co-sponsors. The conference, sponsored by the Institute of Industrial Engineers, will offer sessions around six educational tracks: manufacturing applications, services and support industries, office applications, engineering and design, ergonomics programmes and potpourri.

Contact: <http://appliedergonetw.iienet.org/pages/index.cfm?pageid=133>

IRISH PRESIDENCY EVENTS

◆ **The Irish Department of Enterprise, Trade and Employment, the National Centre for Partnership and Performance and the European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions are coorganising a conference entitled “Adaptability and adjustment to change” in Dublin on 26-27 February 2004.** The key focus of this conference features that enhance innovations and how they are nurtured and sustained.

* 1-2 April, Bundoran, CoDonegal, **“Reconciling mobility and social inclusion: the role of employment and social policy”**

* 13-14 May, Dublin Castle, **“Families, change and social policy in Europe”**

* 16-17 June, Dublin Castle, **“Delivering quality and access to social care and health in an enlarged Europe**

◆ 7-9 April 2004, Brussels, Belgium

2nd European Tradeshow on Workplace and Work situations ergonomics Ergonoma/Confoset 2004

During three days, Ergonoma /Confoset 2004 is built around:

* An International exposition of ergonomic equipment, accessories and services for workplaces and work situations, in order to prevent musculoskeletal injuries and to bring wellness at work

* A session of seminars

Further information: AMT Europe/Pansy Shell Communication 105, rue de l'abbe Groult, F-75015 Paris

Tel.: +33(0) 2 37 44 04 60, **Fax:** +33(0)2 37 44 04 50

E-mail: info@confoseat.com, **Internet:** www.confoseat.com

◆ **20-21 April 2004, Harrogate, UK**

OSH 2004 International Conference and Exhibition

Theme: Growing professionally – Developing influence

Information: Kate Pallett, Special events co-ordinator, PR Department, IOSH, The Grange, Highfield Drive, Wigston, Leicestershire, LE 18 1NN, United Kingdom

Phone: (+44) 1162573100, **Fax:** (+44) 116 2573101

E-mail: kate.pallett@iosh.co.uk

Internet: <http://www.ioshconference.co.uk>

◆ **29-30 April 2004 - Long Working Hours, Safety, and Health: Toward a National Research Agenda**

University of Maryland campus, Baltimore, Maryland, USA

Contact: <http://nursing.umaryland.edu/longworkhours/index.htm>

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

◆ **16-18 Φεβρουαρίου 2004, Αθήνα**

5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Δημόσιας Υγείας

Διοργάνωση: Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας

Πληροφορίες: Γραμματεία Συνεδρίου, **Τηλ.** 210 7213225, **Fax:** 210 7246180 **E-mail:** siorasgs@otenet.gr

◆ **26-27 Φεβρουαρίου 2004, Αθήνα (Πολυχώρος Αθηναΐς)**

2^ο Διεθνές Συνέδριο για την έρευνα στις μεταφορές στην Ελλάδα

Διοργάνωση: Σύλλογος Ελλήνων Συγκοινωνιολόγων, Ινστιτούτο Μεταφορών του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης

E-mail: itrc@certh.gr, **Internet:** <http://www.itrc.gr>

◆ **27 –28 Φεβρουαρίου 2004, Αθήνα (Expo Athens)**

1^ο Πανελλήνιο Συμπόσιο «Πράσινη Χημεία, Βιώσιμη ανάπτυξη»

Διοργάνωση: Τμήμα Χημείας Πανεπιστημίου Πατρών, Τμήμα Χημείας ΑΠΘ, Τμήμα Χημείας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, κλαδικές εμπορικές εκθέσεις (υπό την αιγίδα της Ένωσης Ελλήνων Χημικών)

Πληροφορίες: Τμήμα Χημείας Παν/μίου Πατρών (Α. Μαλλιώρα), Ένωση Ελλήνων Χημικών (Α. Τσιμπογιάννη)

Τηλ.: 210 3821524, 2610 997187, **Fax:** 210 3833597, 2610 997172 **E-mail:** info@eex.gr, head@chemistry.upatras.gr

Internet: <http://www.eex.gr/article.php?story=20031119065303496>

ΙΣΤΟΡΙΚΟ e-ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ

“A derrick bellman”

Δουλεύοντας στον ουρανοξύστη Chrysler

Φωτογραφία του 1929 από το αρχείο του Charlie Rivers ο οποίος γεννήθηκε στην Μάνη και το πραγματικό του όνομα ήταν Κωνσταντίνος Καπορνάρος. Άλλαξε το όνομά του όταν μετανάστευσε στην Αμερική αναζητώντας εργασία. Ήταν ερασιτέχνης φωτογράφος και εργάστηκε στην κατασκευή του ουρανοξύστη Chrysler και του Empire state Building.

NYU Robert F. Wagner Labor Archives

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ
ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.)

Λισσίων 143 & Θειρσίου 6
104 45
ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 210 8 200 100
Fax: 210 8 200 222
Email: info@elinyae.gr

[http://
www.elinyae.gr](http://www.elinyae.gr)

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΥΓΙΕΙΝΗΣ & ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κωνσταντίνα Ζορμπά
Κωνσταντίνος Καρακασίλης
Φρύνη Κολοβοπούλου
Κωνσταντίνος Πούλιος

Συλλογή και επιμέλεια υλικού
Κωνσταντίνα Καψάλη

Τεχνική επεξεργασία και επιμέλεια
Ελένη Ζαρέντη
Αλέξης Λεχουρίτης